

М.А.АНТОНЕНКО, аспірант, НТУ «ХПІ»

ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуті основні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств, підкреслені їх основні переваги та недоліки з точки зору відображення у них результатів технологічного оновлення. Проаналізовано вплив технологічного оновлення машинобудівних підприємств на значення цих оснних показників. Запропоновано використання Збалансованої системи показників у якості найбільш повної системи оцінки, яка охоплює усі основні аспекти діяльності підприємств.

В статье рассмотрены основные подходы к оценке эффективности деятельности предприятий, подчеркнуты их основные преимущества и недостатки с точки зрения отображения в них результатов технологического обновления. Проанализировано влияние технологического обновления машиностроительных предприятий на значение этих оснних показателей. Предложено использование Сбалансированной системы показателей в качестве наиболее полной системы оценки, которая охватывает все основные аспекты деятельности предприятий.

Basic approaches to an estimation of efficiency of the enterprises activity are considered and underlined their basic advantages and lacks from the influence on results of technological updating point of view. Influence of technological updating of the machine-building enterprises on value of these basic indicators is analysed. Use of the Balanced Scorecard indicators as the fullest system of an estimation which covers all basic aspects of activity of the enterprises is offered.

Вступ. Будь-яке підприємство у процесі діяльності прагне одержувати прибуток. А це можливо за умови конкурентоздатності його продукції, та при наявності клієнтів, тобто долі ринку. Для машинобудівних підприємств особливістю є складність виробничих процесів, капіталоемкість, специфіка продукції. Як показав аналіз, конкурентоспроможність української машинобудівної продукції за часів незалежності була втрачена, спостерігається зниження технологічного та науково-технічного рівня виробництва. Для вирішення цієї проблеми вітчизняним підприємствам необхідна комплексна програма технологічного оновлення. Під технологічним оновленням будемо розуміти оновлення основних виробничих фондів, яке пов'язане з оновленням продукції, технології та яке приводить до підвищення ефективності діяльності підприємства.

Прагнучи підвищити свою конкурентоздатність на ринку, підприємства оновлюють продукцію, що викликає оновлення технології, а також технічних засобів. Оновлення тією чи іншою мірою обов'язково впливатиме на внутрішні бізнес-процеси підприємства. Зокрема на кількість та структуру персоналу. Це може призвести до скорочення або навпаки до збільшення ро-

бочих місць, вимагати від працівника більшої спеціальної підготовки та кваліфікації. Оновлена продукція, виготовлена на оновленому обладнанні у відповідності до вимог споживача буде сприяти підвищенню лояльності споживача до компанії. Беручи до уваги, що економічна оцінка технологічного оновлення повинна враховувати його вплив на всі аспекти діяльності підприємства, то спочатку необхідно розглянути існуючі підходи до оцінки діяльності, а потім – у яких показниках оновлення відобразиться та як саме.

Вплив технологічного оновлення на показники діяльності підприємства. Існує декілька підходів до оцінки ефективності діяльності підприємств. Ефективність діяльності визначається, перш за все, прибутковістю, наявністю власних фінансових ресурсів, раціональним розміщенням основних і оборотних фондів та платоспроможністю. Традиційно за основу беруть результати бухгалтерського обліку та фінансової звітності, тобто базуються на подіях, які уже відбулися. Основні форми звітності українського бухгалтерського обліку – Баланс та Звіт про фінансові результати [1].

Технологічне оновлення відобразиться у першу чергу в активі балансу на вартості Основних засобів (у 30-32 рядках балансу). Кожен із видів оновлення по різному впливатиме на рядки балансу. Розглянемо як впливає введення нових основних засобів на баланс, оскільки для машинобудівних підприємств України це найбільш прийнятний варіант. У такому випадку при горизонтальному аналізі залишкова вартість зросте, первісна вартість також зросте, як і сума зносу. А вертикальний аналіз відобразить збільшення питомої ваги основних фондів. У випадку виведення основних засобів чи повної їх заміни показники первісної вартості, залишкової та зносу – зменшаться. У пасиві балансу у рядку нерозподіленого прибутку може відобразитися сума прибутку, що реінвестована у підприємство, а саме – на оновлення основних фондів. А також оновлення може вплинути (підвищити) на показник – довгострокові кредити банків, якщо на процедуру оновлення підприємство брало кошти у кредит. Проте, усі ці показники нечутливі до процесу

технологічного оновлення і не будуть реагувати на зміни у складі основних фондів.

Рис. 1 – Структура балансу підприємства

За П(С)БО 1 [1], звіт про фінансові результати — це звіт про доходи, витрати і фінансові результати підприємства. Зазначені вимоги стосуються підприємств, організацій, установ і інших юридичних осіб усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ). Результати технологічного оновлення будуть відображені у доході від реалізації продукції, оскільки нова продукція, виготовлена відповідно до вимог та побажань споживачів, принесе додатковий дохід. Далі, відповідно, збільшиться і податок на додану вартість. Чистий дохід припускається, що збільшиться, бо собівартість реалізованої продукції може знизитися за рахунок нових технологій. У статті «Інші операційні доходи» можуть відбутися зміни за рахунок доходів від операційної оренди активів, відшкодування раніше списаних активів та ін. Технологічне оновлення вплине і на адміністративні витрати, бо зміна технології виробництва змінить і кадровий склад персоналу. Отже, фінансові результати від операційної діяльності можуть зрости при правильному проведенні технологічного оновлення, а далі зумовлять ріст фінансових результатів від звичайної діяльності.

Таким чином, технологічне оновлення знайде своє відображення у Звіті про фінансові результати, проте ці показники також не досить чутливі до технологічних змін, хоча і враховують питання пов'язані з персоналом на відміну від балансу.

Інвестора чи власника капіталу цікавить не просто прибуток, який відображається у формах звітності, а віддача від вкладених коштів. Для цього використовують системи показників, які всебічно відображають стан і розвиток діяльності підприємства. Традиційно у таких цілях використовують систему фінансового аналізу Дюпон [2, 3]. Основні показники за моделлю Дюпон зазвичай представляють у вигляді піраміди (рис. 2) На вершині – рентабельність власного капіталу (ROE), а в основі фактори, що характеризують виробничу та фінансову діяльність підприємства (PR - рентабельність продаж; AR - оборотність чистих активів; L - фінансовий ричаг або левелідж). Ці показники також можна розчленити на складові і таким чином виявити, які із них у більшій чи у меншій мірі впливають на основний.

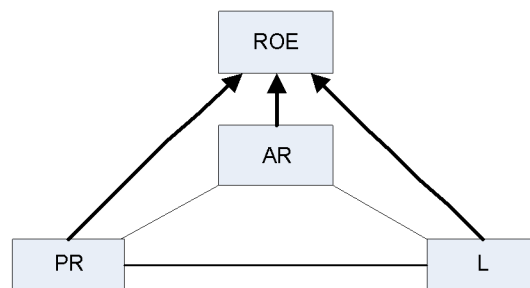

Рис. 2 – Схема моделі Дюпон

Технологічне оновлення може сприяти росту обсягу продаж, а також мати позитивний вплив на операційний прибуток, що вплине на рентабельність продаж. Технологічне оновлення також вплине на постійні затрати через амортизацію, та побічно на маржинальний прибуток через змінні витрати.

Показник оборотності чистих активів залежить від обсягу продаж та вартості чистих активів. Для максимізації цього показника необхідно мінімізувати поточні або/та фіксовані активи і збільшити поточні зобов'язання. Що стосується фіксованих активів, то чим меншою сумою активів удасться забезпечити максимальний обсяг продаж, виробництва та прибутку, тим краще. Тому слід по можливості позбавлятися від тих фіксованих активів, що не використовуються; прагнути до оновлення основних фондів.

Таким чином, показники ефективності діяльності підприємства по моделі Дюпон більш чутливі до технологічного оновлення, хоч і не можна однозначно стверджувати який саме вплив воно матиме.

Як узагальнюючий показник діяльності підприємства використовують також модель економічної доданої вартості (EVA) [4, 5]. В основу цієї моделі закладена ідея підтримання та збільшення власного капіталу, тобто прибуток може бути отриманий лише у випадку, якщо протягом звітного періоду мало місце збільшення (ріст) власного капіталу. Оскільки оцінка ефективності діяльності підприємств по моделі EVA виражена агрегованими показниками, які розкладаються на економічні показники моделі Дюпон, то і вплив технологічного оновлення можна представити аналогічним чином.

Однак у час інформаційних технологій доведено, що керуватися лише фінансовими показниками для управління та оцінки діяльності підприємства недостатньо. Збалансована система показників (Balanced Scorecard) вирішує це питання шляхом інтеграції набору монетарних та немонетарних показників [6]. Збалансована система показників трансформує стратегію компанії у конкретні задачі та показники за чотирьма напрямками: фінанси, клієнти (маркетингова складова), внутрішній бізнес-процес, навчання та підвищення кваліфікації персоналу (рис. 3).

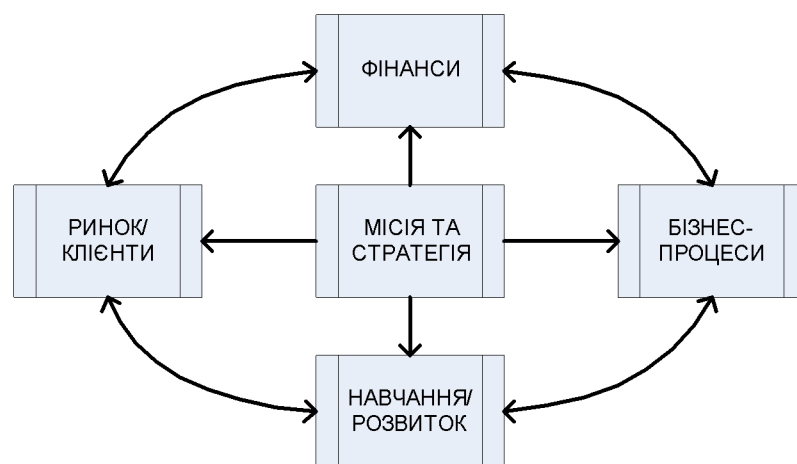

Рис. 3 – Збалансована система показників

Технологічне оновлення відобразиться у цих показниках, у деяких - прямо, а на інші матиме лише побічний вплив. Серед фінансових показників безпосередній вплив є на показник рентабельності інвестицій, економічної доданої вартості, рентабельності власного капіталу, як наслідок і на чистий

прибуток. Показники маркетингової складової Збалансована система показників також у деякій мірі залежать від технологічного оновлення: кількість залучених клієнтів напряму пов'язана із якістю та видом продукції, це визначає рівень задоволеності клієнтів та формує долю ринку. Внутрішні бізнес-процеси також підкорені впливу технологічного оновлення, бо забезпечення належної якості продукції саме від нього і залежить. Крім того нова техніка більш пристосована до переналадки на випуск нової продукції. Кадрові показники, зокрема продуктивність праці, підвищуються за рахунок технологічного оновлення. Рейтинг привабливості підприємства як роботодавця на ринку праці, відсоток внутрішнього заповнення вакансій, коефіцієнт плинності кадрів також залежать від того, як проходить процес виробництва, яка кількість працівників задіяна та з яким рівнем знань та навиків.

Висновки. Технологічне оновлення матиме вплив на основну масу показників Збалансованої системи показників – найбільш повної системи, що показує ефективність діяльності підприємств та дає можливість планувати їх майбутній розвиток. І саме показники цієї системи повинні лягти в основу розрахунку комплексної оцінки впливу технологічного оновлення на розвиток машинобудівних підприємств.

Список літератури: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" ЗАТВЕРДЖЕНО наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. N 87 2. Характеристика многофакторной модели [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.dist-cons.ru 3. Диагностика состояния предприятия – Business Toolkits, 117 с. 4. Оценка компании. Анализ различных методов при использовании доходного подхода [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://www.cfin.ru> 5. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008. — 679 с. 6. Роберт С.Каплін, Дейвід П. Нортон Сбалансированная система показателей ЗАО «Олимп-Бизнес», Москва, 2003. – 214 с.